

ГОДИНА IV.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 7.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

ИЗЛАЗИ ЧЕТИРИ ПУТА НА НЕДЕЉУ НА ПО ТАВАКА. — СТОЈИ ЗА НОВИ САД 40, А НА СТРАНУ 60 НОВ. МЕСЕЧНО. — ЗА ОТЛАСИ
НАПЛАЋУЈЕ СЕ ОД ЈЕДНЕ ВРСТЕ 3 НОВ. И 30 ЗА ЖИГ СВАКИ ПУТ.

РУСКО ПОЗОРИШТЕ.

(Наставак.)

Софија. Немам шта промишљати! Да ме се
ниште дотакли! Ћутите! Ироштост ми паре гру-
ди као оштар нож!

Молчалин (падне на колена.) Смилујте се!

Софија. За што пузите, господине? Устајте!
Не ћу никаква изговора!

Молчалин. Милост!

Софија. Никада, никада, никада!

И то тако иде донекле. Од стида и срама Софија се једва држи на ногама, и једини слаба нада јој је та, да је све то било у ноћи, и да Чацки ништа за то не зна. У тај мах покаже се Чацки, а Молчалин утекне у своју собу и забрави се. Чацки призна, да је све видио и чуо: „Отворио сам оба ува и ока; гледао сам — и сам нисам веровао, што сам видио. И тај подлац, кога сте мени предпоставили, ради кога погазисте стид и срам и образ свој, ено га, утешао пун страха, да се забрави. Ко ће докучити игру ћудљиве судбине! Она гони људе, који срца и духа имају, а Молчалини имају среће на овом свету!“

Ми смо овде навели једно место од завршетка, да бисмо представили чудан излазак љубавног одношаја, по ком се момче и девојче не састану као обично, него се управо са свим разстану.

То су иребацивали овој шалњивој игри; јер — веле критичари — модерна комедија иште излазак што све измирује; а овде завршује се нескладношћу, а то је мана, коју не може изглатити ни сва досетељивост и ум.

Не одричемо, да је обичан писац шалњивих игара имао пред собом исти предмет, да би са обичним средствима истерао завршетак што задовољава. За цело не би било тешко ни Грибоједову испуштити провалу, која раставља Чац-

кога и Софију, каквим сентименталним лакрдијама, те саставити ово двоје; а исто тако могао је довести до преобрађаја и остале карактере, које при kraју исто онако остављамо, као што смо их у почетку нашли. Али кад он није притекао том лаком средству, то је без сумње имао основана разлога.

Кад се у Чацкоме пробудила љубав према Софији, није ова још била показала своју праву ћуд, нити је била подлегла опаком утицају своје околице. Он је понео собом од ње слику, коју при повратку своме више не налази. Што нас даље његова племенита природа већма привлачи и буди нам саучешће, тим већма нас мора одбијати њена простачка природа и у нама гнушење побуђивати. Према томе само му морамо честитати, што се није оженио Софијом, а из тога излази, да нас тим већма задовољава у срцу завршетак, који нас по спољашности није задовољио.

Софија је у инуј мери заслужила каштигу, која је постигла. Ми можемо при томе мислити, да ће та каштига бити код ње од благодетног утицаја.

Али за то не може се помишљати на поправљање осталих карактера, који су већ тако јако огрезли у злу, да их ништа више не може излечити. Чацки стоји према целом друштву као дан према ноћи: то двоје не може стојати једно уз друго. Чацки је подлегао у борби са својим противницима, ноћ је још јача од дана; али помирљиви момент у тој ноћи у томе је, да је из ње, као гласник скорога дана, могао понићи песнички дух, толико сјајан и моћан, да је могао показати колики је мрак.

Фамусова, Скалоузба и Молчалина још има пуно у Русији, али их више не цене као некад;

њима се више не диве, нити им завиде, него их исмејаву и презиреу;

Таку и толику промену на боље причинила је само та једна шаљива игра. Ми смо врлине комедије овде хтели само наговестити, а не потпuno испрнити. Као шекспиров Фалстаф, или молијеров Тартиф, тако и све особе грибоједовљеве комедије живе у устима руског народа, и Фамусови, Скалозуби и Молчалини не смеју се више тако ширити као некад.

Учинила би се велика услуга нашим позориштима кад би који од наших писаца првео на наш језик ову комедију, којом бисмо га могли послужити у оригиналу, и то у најпотпунијем издању. И у Србији и међу нама на овој страни пуно је Фамусова и Молчалина, па кад их већ не можемо у корену сатрти, а ми бар да им се насмејемо таштини и глупости.

Комедији „Горе от њума“, која је дала правац свима љаснијима, најближа је по драстичности и исто тако опшtroј карактеристици, ако иначе и од мање вредности са стране уметничке „Ревизор“ од Гогола, најзнатнијег руског писца новела.

У „Ревизору“ хтео је Гоголь шибати поткупљивост и суврот руских чиновника. Комад се не збива у одличном друштву, него у некој мајеној окружној вароши и све особе у њему листом су ниске природе. Ово је у кратко приповетка те комедије:

Градски начеоник добија од свог добrog пријатеља глас, да ревизор из Петрограда са свим инкогнито путује по целој области, да разгледа, шта раде чиновници, те да по томе поднесе извештај влади. Писмо то завршује се овим речима: „Знајући ја, да ти неси баш са свим без малих грехова — а тога има и у друга све-

та — јер си човек паметан, па не мариш да пропустиш, што ти само долази у шаке, то ти препоручујем да се спремиш, јер ревизор може доћи сваки час, ако већ није и стигао, те се ма где бави инкогнито.“

Сав уплашен дозове честити градски начеоник све чиновнике: старатеља богоугодних завода, школскога надзорника, судца, полиција па и немачкога лечника, да извести сукривице, каква им опасност прети, те да се с њима договори, како би удалили ту опасност. У овој класичној сцени, која је мало јачим бојама напретана, у мало што се ови честити људи не поречкају, јер је стао један другоме пребаџивати, да је у глобљењу претеривао.

Још су у препирци, која нам износи свукољку дубину њихове покварености, кад ал' ето ти поштар, ком се такођер стегло срце од страха, али који оне друге мало поумира, казавши им, да је он, од како је поштар, које што је веома радознао, које да би првео време, отварао сва писма, која су одлазила, али поштар опасно није нашао по чиновнике; јер ови поштењаци бојали су се, да је влада само за то послала нарочитог чиновника, што су у Петроград стигле тужбе на њих.

У једанпут ето два глупава варошанина, Добчинског и Бобчинског, који обично проводе време у крчили, те јаве, да су тамо видили неког младог тајанственог чиновника из Петрограда, а то ће по свој прилици бити очекивани ревизор. Јер он оштро гледа, завирује свакоме у тањир, оставио је код гостионичара путни лист с визом за Саратов, али у место да иде у Саратов седи ту у крчили већ скоро две недеље дана — све сами јасни знаци, да то нико други није, него очекивани ревизор.

(Наставиће се.)

СЛУСТАЊИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Марија Тјудорова.“) Дванаестог јануара представљана је изврсна драма великог француског песника Виктора Игу „Марија Тјудорова, или три дана из живота једне краљице.“ Ово дело веће је од свију дела ове сезоне за читаву — главу. Замисао и састав дела, психолошко

пртање карактера — радња, која се од призора до призора све логичније развија, и која, само се по себи разуме, у последњем призору вршак свој достиже, — дијалог, који је својствен само Виктору Игу, у којега је силан израз, и најпосле етички (морални) завршетак: све се ово спаја, те изазива силан утисак. Противност двеју

жене, које најсилнији осећај, који може покретати женске груди, а то је љубав, тако рећи напаја. Ова страст сама, која извире из разних извора, те је код једне кашни дистојна, а код друге је чиста и узвишена, није мотгла очигледније напртана бити. Истина, да се у овом делу, као код Француза у опште, јако за ефектом иде, али једва да је погрешка, јер овде ефекат тако рећи сам од себе долази, а не теки се, као обично, без нужде за њим.

Да покушамо најпрати радњу овога дела.

Марија Тјудорова (J. Маринковић), краљица енглеска, вереница шпањолског краља, толико заборавља своје краљевско достојанство, да се упутила у кашнив одноштај са Фабијаном Фабијанијем (Лукић) ма да знаде његово познатно порекло, запесена једини запошљивом спољашњошћу овога човека и његовом „вештином љубљења“ (arsmandi). Она га прави лордом, обасипљуји свом светлости, коју краљевско сунце може разашилјати, нога не заслужног човека, незаслужнога, велимо, јер он за леђима краљичиним упушта се у љубавни одноштај са младом, лепом девојком, Јованком (Сајевића). Ова девојка је у опште чудна појава, као што чујемо из уста једнога Чивутина, који случајно дозна за тајну њенога рођења. Ова девојка беше законита берака енглеског великаша Талбота, који је због верности своје прећашњему краљу, оцу садање памеснице, и за веру своју на губилишту главу изгубио. Његово једини дете спасе слуга и предага ковачу Жилберту (Недељковић) на чување. Овај и не слутећи од каквеје високе дозе ово дете, васпитаваше га љубављу и пожртвовањем, најканујући му тако оца, матер и брата и када она изађе дивна девојка од 16 година, завери се он њојзи, јер не могаше живети без ње. И она му беше од срца одана све доnde, докле Фабијано свој заносни утицај и на њу не учини, те сироту девојку не доведе у неодлучност, тако, да не знаћаше, коме припада њена љубав: Фабијану или Жилберту? Овај, да богме, није ни слутио ништа о овоме одноштају, држећи, да му је верност веренице осигурана. У првом чину видимо, како се Фабијано иобу краде девојци, али га задржи Чивутин (Сајевић), који зна за све његове и девојчице тајне. Он му даје писмене доказе о њеном рођењу, добијајући од њега за то „карту бијанку“, коју је Фабијано од краљице добио и коју мишиљаше уступити за велику своту. Фабијано се брзо реши шта ће с Чивутином, он га убија. На вику овога похити Жилберт, а Фабијано за неко време побегне. Умирући, Чивутин још има снаге да Жилберту све саопшти и да му преда важна писмена. Одмах за тим он пошто дође Фабијано и примора Жилberta, да заједно с њиме мртво тело у Темзу баце, после чега обојица у сукоб дођу, и Фабијано брзо оде, по што, као у пркос, Жилберту преда љубавно писмо Јованчино. Жилберт, у своме најсветијем осећају повређен, мисли, да се освети Фабијану, али како није кадар ништа израдити противу силилога љубимца краљичиног, то се закупне, да ће живот свој посветити ономе, који му помогне да се освети. У овом тренутку појави се Симон Ренар (Марковић), шпањолски посланик, који љуто мрзи Фабијану, јер мисли, да је овај сметња свези господара његовог са краљицом, и који на цело делање му мотраше, обећавајући Жил-

берту, да ће га осветити, ако и овај свој живот жртвује.

У другој слици почиње сама краљица радити. Њу је Ренар известио о неверству Фабијане, и она гори од жеље, да се освети за ову срамоту. Жилберт мора да му помаже, што и учини, по што се увери, да се Фабијано одрекао Јованке, коју дозваше, и да јој не хтеде венчањем одузету част повратити. Он се учини, као да је голим ножем хтео да убије краљицу, која бајаги у помоћ викаше. Њега ухваће и он искаче, да га је Фабијано потекуши да убије краљицу, те обојица буду бачена у тамницу. У последњем чину обојицу већ на смрт осуде и Фабијано ће већ за четир сахата да буде погубљен, али љубав краљичина буке опет у највећи пламен. Она се тек после неколико дана, после изречене пресуде, по што је Ренар неизвестано наваљивао, приволела, да пристапи на извршење пресуде, али у последњем тренутку противи се страст јој свом снагом томе, и она похита у тамницу да спасе Фабијану. Узалуд хоће Ренар, да је од тога одврати, те најпосле изазва побуну. Народ почиње да удара на тамницу, испитући, да се Фабијано погуби, или да се краљица одрекне престола. Ова даде пуномоћ Јованци, која је такођер овде, и која је сва своја права опет задобила, и која је свесна била своје исхјуничиве љубави према Жилберту, да спасе Фабијану, али Јованка спасе Жилberta, потплативши помоћу тамничара, с којим је још од пре у пријатељству била, једног лађара, да га у лађици одсезе. Краљица се врати и чује, да је Фабијано још у тамници, и даје Жилберту побегао. Она примора придворника Енеја (Божковић) да гледа, да ма кога, по што је и тако иоб, у место Фабијане погубе. Сада настаје страшна запетост. Докле се на тргу пресуда извршије, што се пучњавом три тона огласи, моли се свака жене, које знају за чим им срце бије, да маč целатов њеног љубавника не погоди. Ренар, који је пре слутио о издаји, све је то тако удесио и побринуо се, да смрт спаје првога кривца. Он се појави и њиме спасени Жилбер. Још викне краљици: „Спасао сам ти круну тебе саму, и Енглеску“ — и завеса падне.

Представа овога комада не би могла у опште издржати веома строго критичко мерило. J. Сајевићка као да није била расположена, или као да је била нешто изнемогла, дакле није потпуно владала својим средствима, али је ипак имала поједињих лепих тренутака. J. Маринковићка се трудила из свих својих сила, да своме одвећи тешком задатку за дosta учини; али њена физичка средства у овај вакансiju су превазиђи, те тако и она није била кадра дати жестокој страсти маријиној потпуна израза. Свакојако се пак мора признава да је она своју улогу изводила. Недељковић као да своје улоге не учи гласно на памет, јер би иначе морао глас свој и дисање измерити, те би се тако научио говорити из уста а не из грла; у осталом и он је, као увек, савесно приказивао своју улогу. Лукић као и Сајевић дорасли су били као обично свим улогама. Марковићева игра беше без боје, без унутарне садржине, а и бунио се у говору често, што није кадро учинити добар утисак. Вуjiћ, Зорић и Божковић одговорили су својим задатцима и ако не најбоље, а они бар по свом најбољем умешу. Позориште беше пуно и публика је примила живим интересом овај нови комад.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

26. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТИЛТИ 18.

У НОВОМЕ САДУ, У ЧЕТВРТАК 16. ЈАНУАРА 1875.

ОСМА ТАЧКА.

ШАЉИВА ИГРА У 1. РАДЊИ ОД МИРЖЕРА, ПРЕВЕО Ј. ХАЦИЋ.

ОСОБЕ:

Дибрель, пре тога поморски капетан	Зорић.
Јулија Сантенисова, удовица, његова синовица	Ј. Марицковићка.
Раул Жерар	Ружић.
Ружа, собарица	М. Недељковићка.

Збива се у Паризу.

ЗА ТИМ:

МИЛО ЗА ДРАГО.

ШАЛА У 1. РАДЊИ, ПОСРВИО Е. ТРИФКОВИЋ.

ОСОБЕ:

Чолићка, удовица	Д. Ружићка.	Софка, собарица чолићкина	Л. Хаџићева.
Милан Лазић, адвокат	Недељковић.	Слуга	Бунић.

Збива се у Новом Саду, у чолићиној кући.

НА ПОСЛЕТКУ:

ФРАНЦУСКО-ПРУСКИ РАТ.

ШАЉИВА ИГРА У 1. РАДЊИ, НАПИСАО Е. ТРИФКОВИЋ.

ОСОБЕ:

Петровић, грунтани	Ружић.	Поповић, званичник у миру	Зорић.
Ката, његова жена	Ј. Поповићева.	Јеца, његова жена	Ј. Марицковићка.
Марија, његова ћели	Л. Хаџићева.	Милан, њихов син	Лукић.

Збива се у петровићевој кући у почетку француског-пруског рата.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.